



## Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

6 octombrie 2021\*

„Trimitere preliminară – Articolul 267 TFUE – Conținutul obligației instanțelor naționale de ultim grad de a formula o trimitere – Excepții de la această obligație – Criterii – Chestiune referitoare la interpretarea dreptului Uniunii invocată de părțile din procedura națională după ce Curtea a pronunțat o hotărâre preliminară în această procedură – Lipsa unor precizări ale motivelor care justifică necesitatea unui răspuns la întrebările preliminare – Inadmisibilitate parțială a cererii de decizie preliminară”

În cauza C-561/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Consiglio di Stato (Consiliul de Stat, Italia), prin decizia din 15 noiembrie 2018, primită de Curte la 23 iulie 2019, în procedura

**Consorzio Italian Management,**

**Catania Multiservizi SpA**

împotriva

**Rete Ferroviaria Italiana SpA,**

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședintă, domnul A. Arabadjiev (raportor), doamna A. Prechal, domnii M. Vilaras, M. Ilešič, L. Bay Larsen, N. Piçarra, A. Kumin și N. Wahl, președinți de cameră, domnul T. von Danwitz, doamnele C. Toader și L. S. Rossi și domnii I. Jarukaitis și N. Jääskinen, judecători,

avocat general: domnul M. Bobek,

grefier: domnul R. Schiano, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 15 iulie 2020,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi SpA, de E. Giardino și A. Cariola, avocați;

\* Limba de procedură: italiana.

- pentru Rete Ferroviaria Italiana SpA, de U. Cossu, avvocato;
  - pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de S. Fiorentino, avvocato dello Stato;
  - pentru guvernul german, de J. Möller și D. Klebs, în calitate de agenți;
  - pentru guvernul francez, de E. de Moustier, în calitate de agent;
  - pentru Comisia Europeană, de G. Gattinara, P. Ondrůšek și L. Haasbeek, în calitate de agenți,
- după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 15 aprilie 2021,

pronunță prezenta

### Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 2 și 3 TUE, a articolului 4 alineatul (2), a articolelor 9, 26 și 34, a articolului 101 alineatul (1) litera (e) și a articolelor 106, 151-153, 156 și 267 TFUE, a articolelor 16 și 28 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), a Cartei sociale europene, semnată la Torino la 18 octombrie 1961 și revizuită la Strasbourg la 3 mai 1996 (denumită în continuare „Carta socială europeană”), și a Cartei comunitare a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor, adoptată cu ocazia reuniunii Consiliului European de la Strasbourg din 9 decembrie 1989 (denumită în continuare „Carta drepturilor sociale”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi SpA, ofertanți câștigători ai unui contract de achiziții publice având ca obiect servicii de curățenie pentru infrastructurile feroviare naționale, pe de o parte, și Rete Ferroviaria Italiana SpA (denumită în continuare „RFI”), pe de altă parte, în legătură cu refuzul acesteia din urmă de a admite cererea lor de revizuire a prețului contractului menționat.

### Cadrul juridic

- 3 Decreto legislativo n. 163 – Codice dei contratti pubblici relativi a lavori, servizi e forniture in attuazione delle direttive 2004/17/CE e 2004/18/CE (Decretul legislativ nr. 163 de adoptare a Codului privind contractele de achiziții publice de lucrări, de servicii și de bunuri, de transpunere a Directivelor 2004/17/CE și 2004/18/CE) din 12 aprilie 2006 (supliment ordinar la GURI nr. 100 din 2 mai 2006, denumit în continuare „Decretul legislativ nr. 163/2006”) prevede la articolul 2 alineatul 4:

„În ceea ce privește aspectele care nu sunt prevăzute expres în prezentul cod, activitatea contractuală a persoanelor menționate la primul articol este supusă de asemenea dispozițiilor prevăzute de Codul civil.”

- 4 Articolul 115 din Decretul legislativ nr. 163/2006, intitulat „Ajustarea prețurilor”, prevede la alineatul 1:

„Toate contractele cu executare periodică sau continuă referitoare la servicii sau la furnizări de bunuri trebuie să conțină o clauză de revizuire periodică a prețului. Revizuirea prețului se efectuează pe baza unei anchete efectuate de organele de conducere responsabile de achiziționarea de bunuri și servicii pe baza datelor menționate la articolul 7 alineatul 4 litera c) și alineatul 5.”

- 5 Articolul 206 din acest decret legislativ prevede că numai anumite dispoziții ale decretului legislativ menționat, printre care nu figurează articolul 115 din acesta, se aplică contractelor care țin de sectoarele la care se referă Directiva 2004/17/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 31 martie 2004 de coordonare a procedurilor de atribuire a contractelor de achiziții în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale (JO 2004, L 134, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 8, p. 3), și anume sectoarele speciale ale gazelor, energiei termice, energiei electrice, apei, serviciilor de transport, serviciilor poștale, explorării sau extracției de petrol, gaze, cărbune sau alți combustibili solizi, precum și porturilor și aeroporturilor.

- 6 În conformitate cu articolul 210 din Decretul legislativ nr. 163/2006, intitulat „Servicii de transport”:

„1. Fără a aduce atingere excluderilor prevăzute la articolul 23, dispozițiile prezentei părți se aplică activităților privind punerea la dispoziție sau exploatarea rețelelor destinate să furnizeze un serviciu public în domeniul transportului feroviar, prin sisteme automate, cu tramvai, troleibuz, autobuz sau prin cablu.

2. În ceea ce privește serviciile de transport, se consideră că există o rețea în cazul în care serviciul este oferit în condițiile stabilite de autoritățile publice competente, cum ar fi condițiile privind rutele ce urmează să fie deservite, capacitatea de transport disponibilă sau frecvența serviciului.”

- 7 Articolul 217 din acest decret legislativ, intitulat „Contracte atribuite în alte scopuri decât desfășurarea unei activități menționate la capitolul 1 sau pentru desfășurarea uneia dintre aceste activități într-o țară terță”, prevede la alineatul 1:

„Prezenta parte nu se aplică contractelor pe care entitățile contractante le atribuie în alte scopuri decât desfășurarea activităților lor, definite la articolele 208-213, sau pentru desfășurarea acestor activități într-o țară terță, în condiții care nu implică exploatarea fizică a unei rețele sau zone geografice din cadrul [Uniunii].”

- 8 Articolul 1664 din codice civile (Codul civil), intitulat „Caracterul oneros sau dificultățile în executare”, prevede la primul paragraf:

„În cazul în care, ca urmare a unor împrejurări neprevăzute, au avut loc creșteri sau scăderi ale costurilor materialelor sau ale forței de muncă de natură să conducă la o creștere sau la o scădere mai mare de o zecime a prețului total convenit, ofertantul câștigător sau inițiatorul proiectului poate solicita revizuirea acestui preț. Revizuirea poate fi acordată numai pentru diferența care depășește o zecime.”

## Litigiul principal și întrebările preliminare

- 9 RFI a atribuit Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi, reclamante în litigiul principal, constituite sub forma unei asocieri temporare de întreprinderi, un contract având ca obiect prestări de servicii de curățenie, de întreținere a aspectului estetic al spațiilor și al altor zone publice, precum și de servicii auxiliare pentru gări, instalații, birouri și ateliere amplasate pe întreg teritoriul aflat în sfera de competență a Direzione Compartimentale Movimento de Cagliari (Direcția Regională pentru Circulație din Cagliari, Italia). Contractul conținea o clauză specifică de stabilire a modalităților de revizuire a prețului convenit, care derogau de la articolul 1664 din Codul civil.
- 10 În cursul executării contractului menționat, reclamantele din litigiul principal au solicitat RFI, în special în temeiul articolului 115 din Decretul legislativ nr. 163/2006, revizuirea prețului contractului convenit anterior pentru a se ține seama de o majorare a costurilor contractuale care rezulta din creșterea cheltuielilor cu personalul. Prin decizia din 22 februarie 2012, RFI a respins această cerere.
- 11 Reclamantele din litigiul principal au sesizat Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna (Tribunalul Administrativ Regional din Sardinia, Italia) cu o acțiune prin care au solicitat anularea acestei decizii de respingere.
- 12 Prin hotărârea din 11 iunie 2014, Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna (Tribunalul Administrativ Regional din Sardinia) a respins acțiunea. Această instanță a apreciat că articolul 115 din Decretul legislativ nr. 163/2006 nu era aplicabil contractelor privind sectoarele speciale, precum contractul în discuție în litigiul principal. Astfel, instanța menționată a considerat că prestările de servicii de curățenie a gărilor, instalațiilor, birourilor și atelierelor aveau un caracter accesoriu în raport cu exercitarea activităților principale privind punerea la dispoziție sau exploatarea rețelei de transport feroviar, care țin de sectoarele speciale. Aceeași instanță a adăugat că nu era necesară efectuarea unei revizuirii a prețului în temeiul articolului 1664 din Codul civil, din moment ce părțile din cauza principală utilizaseră posibilitatea de care dispuneau, în temeiul acestui articol, de a deroga de la acesta prin inserarea în contractul încheiat între ele a unei clauze de limitare a revizuirii prețului.
- 13 Reclamantele din litigiul principal au declarat apel împotriva acestei hotărâri la instanța de trimitere, susținând, în cadrul primului și al celui de al doilea motiv, că articolul 115 din Decretul legislativ nr. 163/2006 sau, în subsidiar, articolul 1664 din Codul civil, contrar celor statuate de Tribunale amministrativo regionale per la Sardegna (Tribunalul Administrativ Regional din Sardinia), era aplicabil contractului în discuție în litigiul principal. În plus, reclamantele din litigiul principal au contestat conformitatea cu dreptul Uniunii în special a articolelor 115, 206, 210 și 217 din Decretul legislativ nr. 163/2006, susținând că aceste dispoziții, în măsura în care urmăresc să excludă revizuirea prețurilor în sectorul transporturilor, îndeosebi revizuirea prețurilor contractelor de curățenie în acest sector, erau contrare în special articolului 3 alineatul (3) TUE, articolului 26 și articolului 101 și următoarelor TFUE, precum și Directivei 2004/17. Reglementarea națională ar prevedea cerințe nejustificate și excesive în raport cu reglementarea Uniunii. Aceasta ar fi de asemenea de natură să pună întreprinderea căreia i s-a atribuit un contract având ca obiect un serviciu de curățenie care are un caracter accesoriu în raport cu un serviciu principal din sectorul transportului într-o poziție de subordonare și de vulnerabilitate față de întreprinderea care furnizează serviciul principal, ceea ce ar conduce la un dezechilibru contractual injust și disproporționat și ar sfârși prin a modifica regulile de

funcționare a pieței. În sfârșit, în cazul în care excluderea revizuirii prețurilor contractelor încheiate în sectoarele speciale ar reieși în mod direct din Directiva 2004/17, aceasta din urmă nu ar fi validă.

- 14 Reclamantele din litigiul principal au solicitat instanței de trimitere să adreseze Curții întrebări preliminare prin care să se stabilească dacă dreptul Uniunii se opune reglementării naționale în discuție în litigiul principal, precum și să verifice validitatea Directivei 2004/17.
- 15 Prin decizia din 24 noiembrie 2016, primită de Curte la 24 martie 2017, instanța de trimitere a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Este compatibilă cu dreptul Uniunii, în special cu articolul 3 alineatul (3) TUE și cu articolele 26, 56-58 și 101 TFUE, precum și cu articolul 16 din [cartă] și cu Directiva 2004/17, o interpretare a dreptului național potrivit căreia este exclusă revizuirea prețurilor în cazul contractelor aferente [...] sectoare[lor] speciale, îndeosebi în ceea ce privește contractele având alt obiect decât cele la care se referă directiva menționată, însă care sunt legate de acestea din urmă printr-o legătură instrumentală?

2) Directiva 2004/17 (în ipoteza în care se consideră că excluderea revizuirii prețurilor în cazul tuturor contractelor încheiate și aplicate în [...] sectoare[le] speciale decurge direct din aceasta) este compatibilă cu principiile Uniunii Europene, în special cu articolul 3 alineatul (1) TUE, cu articolele 26, 56-58 și 101 TFUE, precum și cu articolul 16 din [cartă], «ca urmare a caracterului inechitabil, a disproporționalității, a denaturării echilibrului contractual și, prin urmare, a regulilor unei piețe eficiente?»

- 16 Prin Hotărârea din 19 aprilie 2018, Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264), Curtea a răspuns la prima întrebare că Directiva 2004/17 și principiile generale care stau la baza acesteia trebuie să fie interpretate în sensul că nu se opun unor norme de drept național care nu prevăd revizuirea periodică a prețurilor după atribuirea unor contracte care țin de sectoarele la care se referă această directivă.

- 17 În această hotărâre, Curtea a apreciat de asemenea că prima întrebare era inadmisibilă în măsura în care viza interpretarea articolului 3 alineatul (3) TUE, a articolelor 26, 57, 58 și 101 TFUE, precum și a altor aspecte ale articolului 56 TFUE decât principiile egalității și nediscriminării și obligația de transparență, pe care acesta din urmă le consacră în materia liberei prestări a serviciilor, pentru motivul că decizia de trimitere din 24 noiembrie 2016 era lipsită de explicații cu privire la relevanța interpretării acestor dispoziții pentru soluționarea litigiului principal și, prin urmare, nu respecta cerințele prevăzute la articolul 94 din Regulamentul de procedură al Curții.

- 18 În plus, în ceea ce privește interpretarea articolului 16 din cartă, Curtea a considerat că dispozițiile Decretului legislativ nr. 163/2006 în discuție în litigiul principal, în măsura în care nu prevăd revizuirea periodică a prețurilor contractelor care țin de sectoarele la care se referă Directiva 2004/17, nu pot fi considerate că pun în aplicare dreptul Uniunii în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă.

- 19 Curtea a apreciat că, având în vedere răspunsul dat la prima întrebare, a doua întrebare era ipotetică și, prin urmare, inadmisibilă.

- 20 În urma pronunțării Hotărârii din 19 aprilie 2018, Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264), instanța de trimitere a ținut o ședință publică la 14 noiembrie 2018. În memoriul din 28 octombrie 2018, depus în vederea acestei ședințe, reclamantele din litigiul principal au solicitat acestei instanțe să adreseze Curții noi întrebări preliminare, prin care să se stabilească dacă articolele 2 și 3 TUE, articolul 4 alineatul (2), articolele 9, 26 și 34, articolul 101 alineatul (1) litera (e), articolele 106, 151-153 și 156 TFUE, articolele 16 și 28 din cartă, Carta socială europeană și Carta drepturilor sociale se opun reglementării naționale în discuție în litigiul principal.
- 21 Instanța de trimitere arată că unele dintre aceste întrebări au găsit un răspuns în Hotărârea din 19 aprilie 2018, Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi (C-152/17, EU:C:2018:264), în timp ce altele sunt invocate pentru prima dată de reclamantele din litigiul principal. Această instanță consideră că din jurisprudența Curții rezultă că, în aceste condiții, este obligată să sesizeze din nou Curtea cu titlu preliminar, în măsura în care nu există nicio cale de atac jurisdicțională împotriva deciziei sale, iar în fața sa se invocă o chestiune referitoare la interpretarea dreptului Uniunii.
- 22 Cu toate acestea, instanța menționată consideră necesar să solicite în prealabil Curții să se pronunțe cu privire la caracterul obligatoriu al trimiterii preliminare în ipoteza în care o parte din procedură ridică în fața instanței naționale de ultim grad o problemă de compatibilitate a dreptului național cu dreptul Uniunii și mai ales cu privire la aspectul dacă o astfel de instanță poate considera că este scutită de obligația de a formula o trimitere atunci când această problemă a fost ridicată de o parte nu în actul său de sesizare a instanței, ci ulterior, în special după ce cauza a rămas în pronunțare pentru prima dată sau după ce instanța națională de ultim grad a formulat deja o primă trimitere preliminară în cauza menționată.
- 23 În plus, instanța de trimitere consideră că propunerea făcută de un reclamant, într-un stadiu avansat al procedurii, prin care se urmărește ca instanța în cauză să sesizeze Curtea cu o trimitere preliminară privind interpretarea unor dispoziții de drept al Uniunii la care această parte nu s-a referit la momentul introducerii căii de atac ar fi contrară unui „sistem de obstacole inerent procedurii”, instituit prin reglementarea națională, în măsura în care o astfel de propunere ar modifica obiectul litigiului, delimitat de motivele căii de atac și de excepțiile ridicate de părțile la procedură.
- 24 Pe de altă parte, potrivit instanței de trimitere, formularea „în lanț” a unor întrebări preliminare ar putea conduce la eventuale abuzuri de procedură și ar risca să lipsească de efect dreptul la protecție jurisdicțională și principiul soluționării rapide și eficiente a litigiilor.
- 25 În aceste condiții, Consiglio di Stato (Consiliul de Stat, Italia) a hotărât, din nou, să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) [P]otriviți articolului 267 TFUE, instanța națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac este, în principiu, obligată să procedeze la trimiterea preliminară a unei întrebări privind interpretarea dreptului Uniunii chiar și în cazurile în care o astfel de chestiune se invocă de una dintre părțile din procedură ulterior primului său act introductiv de instanță sau memoriu de constituire ca parte în proces ori după ce cauza a rămas în pronunțare pentru prima dată sau chiar după ce o primă trimitere preliminară a fost deja adresată Curții?

- 2) [...] [A]rticolele 115, 206 și 217 din Decretul legislativ nr. 163/2006, astfel cum au fost interpretate de jurisprudența administrativă, în sensul că exclud revizuirea prețurilor în cazul contractelor aferente [...] sectoare[lor] speciale, îndeosebi în ceea ce privește contractele având alt obiect decât cele la care se referă Directiva 2004/17, însă care sunt legate de acestea din urmă printr-o legătură instrumentală, sunt conforme cu dreptul Uniunii, în special cu articolul 4 alineatul (2), cu articolul 9, cu articolul 101 alineatul (1) litera (e), cu articolul 106, cu articolul 151 TFUE – precum și cu Carta socială europeană și cu Carta drepturilor sociale, la care face trimitere acest din urmă articol –, cu articolele 152, 153 și 156 TFUE, cu articolele 2 și 3 TUE și cu articolul 28 din cartă?
- 3) [...] [A]rticolele 115, 206 și 217 din Decretul legislativ nr. 163/2006, astfel cum au fost interpretate de jurisprudența administrativă, în sensul că exclud revizuirea prețurilor în cazul contractelor aferente [...] sectoare[lor] speciale, îndeosebi în ceea ce privește contractele având alt obiect decât cele la care se referă Directiva 2004/17, însă care sunt legate de acestea din urmă printr-o legătură instrumentală, sunt conforme cu dreptul Uniunii (în special cu articolul 28 din cartă, cu principiul egalității de tratament consacrat la articolele 26 și 34 TFUE, precum și cu principiul libertății de a desfășura o activitate comercială recunoscut inclusiv la articolul 16 din cartă)?”

## **Cu privire la întrebările preliminare**

### ***Cu privire la prima întrebare***

- 26 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern este exonerată de obligația, prevăzută la al treilea paragraf al acestui articol, de a sesiza Curtea cu o chestiune referitoare la interpretarea dreptului Uniunii atunci când această chestiune este invocată de o parte într-o etapă avansată a desfășurării procedurii, după ce cauza a rămas în pronunțare pentru prima dată sau atunci când a fost efectuată deja o primă trimitere preliminară în această cauză.
- 27 În această privință trebuie amintit că procedura trimiterii preliminare prevăzută la articolul 267 TFUE, care constituie cheia de boltă a sistemului jurisdicțional stabilit de tratate, instituie un dialog de la instanță la instanță între Curte și instanțele din statele membre, având drept scop asigurarea unității de interpretare a dreptului Uniunii, permițând astfel asigurarea coerenței acestuia, a efectului său deplin și a autonomiei sale, precum și, în ultimă instanță, a caracterului propriu al dreptului instituit de tratate [a se vedea în acest sens Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 176 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 6 martie 2018, Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, punctul 37].
- 28 De fapt, mecanismul preliminar instituit prin această dispoziție urmărește să asigure că, în toate situațiile, dreptul Uniunii are același efect în toate statele membre și să prevină astfel apariția unor divergențe în interpretarea dreptului Uniunii pe care instanțele naționale trebuie să îl aplice și să asigure această aplicare oferind instanței naționale un mijloc de a elimina dificultățile pe care le-ar putea genera cerința de a conferi dreptului Uniunii efecte depline în cadrul sistemelor jurisdicționale ale statelor membre. Așadar, instanțele naționale au cea mai largă posibilitate și chiar obligația de a sesiza Curtea în măsura în care consideră că o cauză pendinte ridică probleme privind interpretarea sau aprecierea validității dispozițiilor dreptului Uniunii care

- necesită pronunțarea unei decizii de către acestea [a se vedea în acest sens Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011, EU:C:2011:123, punctul 83 și jurisprudența citată].
- 29 Sistemul instituit prin articolul 267 TFUE stabilește, prin urmare, o cooperare directă între Curte și instanțele naționale, în cadrul căreia acestea din urmă participă în strânsă legătură la corecta aplicare și la interpretarea uniformă a dreptului Uniunii, precum și la protecția drepturilor conferite de acesta particularilor [a se vedea în acest sens Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011, EU:C:2011:123, punctul 84].
- 30 În cadrul acestei cooperări, Curtea furnizează instanțelor naționale, în calitatea lor de instanțe însărcinate cu aplicarea dreptului Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctul 7), elementele de interpretare a acestui drept care le sunt necesare pentru soluționarea litigiului asupra căruia urmează să se pronunțe (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 septembrie 2015, Ferreira da Silva e Brito și alții, C-160/14, EU:C:2015:565, punctul 37, precum și Hotărârea din 5 decembrie 2017, M.A.S. și M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punctul 23).
- 31 Din ceea ce precedă rezultă că funcțiile atribuite instanțelor naționale și, respectiv, Curții sunt esențiale pentru a se asigura însăși natura dreptului instituit prin tratate [Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011, EU:C:2011:123, punctul 85].
- 32 În plus, trebuie amintit că, în măsura în care nu există nicio cale de atac în dreptul intern împotriva deciziei unei instanțe naționale, aceasta din urmă are, în principiu, obligația de a sesiza Curtea în sensul articolului 267 al treilea paragraf TFUE atunci când în fața sa este invocată o chestiune privind interpretarea dreptului Uniunii (Hotărârea din 15 martie 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punctul 42 și jurisprudența citată).
- 33 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse unei căi de atac în dreptul intern nu poate fi exonerată de această obligație decât atunci când constată că problema invocată nu este relevantă sau că dispoziția de drept al Uniunii în cauză a făcut deja obiectul unei interpretări din partea Curții ori că interpretarea corectă a dreptului Uniunii se impune cu o asemenea evidență încât nu mai lasă loc niciunei îndoieli rezonabile [a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctul 21, Hotărârea din 15 septembrie 2005, Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, punctul 33, precum și Hotărârea din 4 octombrie 2018, Comisia/Franța (Impozit anticipat pe bunuri mobile), C-416/17, EU:C:2018:811, punctul 110].
- 34 În această privință trebuie amintit, în primul rând, că din raportul dintre al doilea și al treilea paragraf ale articolului 267 TFUE rezultă că instanțele vizate de al treilea paragraf se bucură de aceeași putere de apreciere ca toate celelalte instanțe naționale pentru a evalua dacă, în scopul de a pronunța o hotărâre, este necesară o decizie asupra unui aspect de drept al Uniunii. Prin urmare, aceste instanțe naționale nu sunt obligate să trimită o întrebare referitoare la interpretarea dreptului Uniunii formulată în cauza dedusă judecării lor în cazul în care respectiva întrebare nu este pertinentă, respectiv, în alți termeni, în cazul în care, indiferent care ar fi răspunsul la această întrebare, el nu ar putea avea nicio influență asupra soluționării litigiului (Hotărârea din



- 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctul 10, Hotărârea din 18 iulie 2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, punctul 26, precum și Hotărârea din 15 martie 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punctul 43).
- 35 Astfel, în cadrul unei proceduri prevăzute la articolul 267 TFUE, care este întemeiată pe o separare clară a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, instanța națională este singura competentă să constate și să aprecieze situația de fapt din litigiul principal, precum și să interpreteze și să aplice dreptul național. De asemenea, numai instanța națională sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții (Hotărârea din 26 mai 2011, Stichting Natuur en Milieu și alții, C-165/09-C-167/09, EU:C:2011:348, punctul 47 și jurisprudența citată, Hotărârea din 9 septembrie 2015, X și van Dijk, C-72/14 și C-197/14, EU:C:2015:564, punctul 57, precum și Hotărârea din 12 mai 2021, Altenrhein Luftfahrt, C-70/20, EU:C:2021:379, punctul 25).
- 36 În al doilea rând, trebuie amintit că autoritatea interpretării date de Curte în temeiul articolului 267 TFUE poate să priveze obligația prevăzută la articolul 267 al treilea paragraf TFUE de cauza sa și să o golească astfel de conținut, în special atunci când întrebarea adresată este identică din punct de vedere material cu o întrebare care a făcut deja obiectul unei hotărâri preliminare într-o cauză similară sau, *a fortiori*, în cadrul aceleiași cauze naționale sau atunci când o jurisprudență consacrată a Curții rezolvă problema de drept în cauză, oricare ar fi natura procedurilor care au determinat această jurisprudență, chiar în absența unei identități stricte a întrebărilor în litigiu (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 martie 1963, Da Costa și alții, 28/62-30/62, EU:C:1963:6, p. 75 și 76, Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctele 13 și 14, Hotărârea din 4 noiembrie 1997, Parfums Christian Dior, C-337/95, EU:C:1997:517, punctul 29, și Hotărârea din 2 aprilie 2009, Pedro IV Servicios, C-260/07, EU:C:2009:215, punctul 36).
- 37 Trebuie totuși amintit că, chiar și în prezența unei jurisprudențe a Curții care soluționează problema de drept în cauză, instanțele naționale își păstrează libertatea cea mai largă să sesizeze Curtea în cazul în care consideră oportun, fără ca împrejurarea că dispozițiile a căror interpretare se solicită au fost deja interpretate de Curte să aibă drept consecință împiedicarea Curții să se pronunțe din nou (Hotărârea din 17 iulie 2014, Torresi, C-58/13 și C-59/13, EU:C:2014:2088, punctul 32, precum și jurisprudența citată, și Hotărârea din 3 martie 2020, Tesco-Global Áruházak, C-323/18, EU:C:2020:140, punctul 46).
- 38 De asemenea, autoritatea cu care este investită o hotărâre pronunțată în materie preliminară nu se opune ca instanța națională destinatară a acestei hotărâri să poată considera necesar să sesizeze din nou Curtea înainte de soluționarea litigiului principal (Hotărârea din 6 martie 2003, Kaba, C-466/00, EU:C:2003:127, punctul 39 și jurisprudența citată). O astfel de trimitere se impune unei instanțe naționale de ultim grad atunci când întâmpină dificultăți de înțelegere în ceea ce privește conținutul hotărârii Curții.
- 39 În al treilea rând, trebuie amintit că, pe lângă situațiile evocate la punctul 36 din prezenta hotărâre, din jurisprudența Curții rezultă că o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern poate de asemenea să se abțină să adreseze Curții o întrebare în interpretarea dreptului Uniunii și să o soluționeze pe propria răspundere atunci când interpretarea corectă a dreptului Uniunii se impune cu o asemenea evidență încât nu mai lasă loc

niciunei îndoieli rezonabile (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctele 16 și 21, precum și Hotărârea din 9 septembrie 2015, Ferreira da Silva e Brito și alții, C-160/14, EU:C:2015:565, punctul 38).

- 40 Înainte de a concluziona că este vorba despre o astfel de situație, instanța națională de ultim grad trebuie să fie convinsă că acest aspect se impune într-un mod la fel de evident și celorlalte instanțe naționale de ultim grad ale statelor membre și Curții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctul 16, Hotărârea din 15 septembrie 2005, Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, punctul 39, Hotărârea din 9 septembrie 2015, Ferreira da Silva e Brito și alții, C-160/14, EU:C:2015:565, punctul 42, precum și Hotărârea din 28 iulie 2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, EU:C:2016:603, punctul 48).
- 41 În plus, existența posibilității menționate la punctul 39 din prezenta hotărâre trebuie să fie evaluată în funcție de caracteristicile proprii dreptului Uniunii, de dificultățile deosebite pe care le prezintă interpretarea sa și de riscul unor divergențe de jurisprudență în cadrul Uniunii (Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctul 17, și Hotărârea din 9 septembrie 2015, Ferreira da Silva e Brito și alții, C-160/14, EU:C:2015:565, punctul 39 și jurisprudența citată).
- 42 Trebuie să se țină seama mai întâi de faptul că dispozițiile dreptului Uniunii sunt redactate în mai multe limbi și că diversele versiuni lingvistice sunt deopotrivă autentice (Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctul 18).
- 43 Astfel, conform unei jurisprudențe constante a Curții, una dintre versiunile lingvistice ale unei dispoziții de drept al Uniunii nu poate constitui singurul temei pentru interpretarea acestei dispoziții și nici nu se poate atribui respectivei formulări un caracter prioritar în raport cu celelalte versiuni lingvistice, din moment ce dispozițiile dreptului Uniunii trebuie interpretate și aplicate în mod uniform, în lumina versiunilor existente în toate limbile Uniunii (a se vedea printre altele Hotărârea din 24 martie 2021, A, C-950/19, EU:C:2021:230, punctul 37 și jurisprudența citată).
- 44 Deși o instanță națională de ultim grad nu poate fi, desigur, obligată să efectueze, în această privință, o examinare a fiecăreia dintre versiunile lingvistice ale dispoziției Uniunii în cauză, nu este mai puțin adevărat că aceasta trebuie să țină seama de divergențele dintre versiunile lingvistice ale acestei dispoziții despre care are cunoștința, în special atunci când aceste divergențe sunt prezentate de părți și sunt dovedite.
- 45 De asemenea, trebuie să se observe că dreptul Uniunii utilizează o terminologie proprie și noțiuni autonome care nu au în mod necesar același conținut precum noțiunile echivalente care pot exista în dreptul național al diferitor state membre (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctul 19).
- 46 În sfârșit, fiecare prevedere a dreptului Uniunii trebuie plasată în contextul său și interpretată în lumina ansamblului dispozițiilor acestui drept, a finalităților și a stadiului evoluției acestuia la data la care respectiva prevedere trebuie să fie aplicată (Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctul 20, precum și Hotărârea din 28 iulie 2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, EU:C:2016:603, punctul 49).

- 47 Astfel, numai în cazul în care, cu ajutorul criteriilor interpretative menționate la punctele 40-46 din prezenta hotărâre, o instanță națională de ultim grad constată lipsa unor elemente susceptibile să dea naștere unei îndoieli rezonabile în ceea ce privește interpretarea corectă a dreptului Uniunii, această instanță națională se va putea abține să sesizeze Curtea cu o chestiune legată de interpretarea dreptului Uniunii și să o soluționeze pe propria răspundere.
- 48 În aceste condiții, simpla posibilitate de a realiza una sau mai multe alte interpretări ale unei dispoziții de drept al Uniunii, în măsura în care niciuna dintre aceste interpretări nu pare suficient de plauzibilă pentru instanța națională în cauză, în special în raport cu contextul și cu finalitatea dispoziției menționate, precum și cu sistemul normativ în care aceasta se înscrie, nu poate fi suficientă pentru a considera că există o îndoială rezonabilă cu privire la interpretarea corectă a acestei dispoziții.
- 49 Cu toate acestea, atunci când existența unor linii de jurisprudență divergente – în cadrul instanțelor aceluiași stat membru sau între instanțe ale unor state membre diferite – referitoare la interpretarea unei dispoziții a dreptului Uniunii aplicabile litigiului principal este adusă la cunoștința instanței naționale de ultim grad, aceasta trebuie să fie deosebit de vigilentă în aprecierea sa referitoare la o eventuală lipsă a unei îndoieli rezonabile cu privire la interpretarea corectă a dispoziției Uniunii în cauză și să țină seama în special de obiectivul urmărit de procedura preliminară, care este de a asigura unitatea de interpretare a dreptului Uniunii.
- 50 Trebuie să se arate, în al patrulea rând, că instanțele naționale ale căror decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern trebuie să aprecieze pe propria răspundere, în mod independent și cu toată atenția necesară dacă sunt în prezența uneia dintre ipotezele care le permit să se abțină să adreseze Curții o chestiune de interpretare a dreptului Uniunii care a fost invocată în fața lor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 septembrie 2005, *Intermodal Transports*, C-495/03, EU:C:2005:552, punctul 37 și jurisprudența citată, Hotărârea din 9 septembrie 2015, *Ferreira da Silva e Brito și alții*, C-160/14, EU:C:2015:565, punctul 40, precum și Hotărârea din 9 septembrie 2015, *X și van Dijk*, C-72/14 și C-197/14, EU:C:2015:564, punctele 58 și 59).
- 51 În această privință, din sistemul instituit prin articolul 267 TFUE, interpretat în lumina articolului 47 al doilea paragraf din cartă, rezultă că, în cazul în care o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern consideră, pentru motivul că se află în prezența uneia dintre cele trei situații menționate la punctul 33 din prezenta hotărâre, că este exonerată de obligația de a sesiza Curtea cu titlu preliminar, prevăzută la articolul 267 al treilea paragraf TFUE, motivele deciziei sale trebuie să evidențieze fie că problema de drept al Uniunii ridicată nu este relevantă pentru soluționarea litigiului, fie că interpretarea dispoziției în cauză a dreptului Uniunii se bazează pe jurisprudența Curții, fie, în lipsa unei asemenea jurisprudențe, că interpretarea dreptului Uniunii s-a impus instanței naționale de ultim grad cu o evidență care nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile.
- 52 În sfârșit, mai trebuie examinat dacă o instanță națională de ultim grad este exonerată de obligația de a sesiza Curtea cu o chestiune referitoare la interpretarea dreptului Uniunii, prevăzută la articolul 267 al treilea paragraf TFUE, atunci când trimiterea preliminară a fost propusă de o parte din procedură într-un stadiu avansat al desfășurării acesteia, în special după o primă trimitere preliminară efectuată, de altfel în urma unei cereri a acestei părți.

- 53 În această privință trebuie amintit că sistemul de cooperare directă între Curte și instanțele naționale, stabilit de articolul 267 TFUE, este independent de orice inițiativă a părților (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 iulie 2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, punctul 28 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 3 iunie 2021, Bankia, C-910/19, EU:C:2021:433, punctul 22). Acestea din urmă nu pot priva instanțele naționale de independența lor în exercitarea competenței menționate la punctul 50 din prezenta hotărâre, în special obligându-le să prezinte o cerere de decizie preliminară (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 noiembrie 1978, Mattheus, 93/78, EU:C:1978:206, punctul 5).
- 54 Sistemul stabilit de articolul 267 TFUE nu constituie, așadar, o cale de atac deschisă părților dintr-un litigiu pendinte la o instanță națională. Astfel, nu este suficient ca o parte să susțină că litigiul implică o problemă de interpretare a dreptului Uniunii pentru ca instanța respectivă să fie obligată să considere că se invocă o asemenea chestiune, în sensul articolului 267 TFUE (Hotărârea din 6 octombrie 1982, Cilfit și alții, 283/81, EU:C:1982:335, punctul 9).
- 55 Rezultă că stabilirea și formularea întrebărilor ce urmează a fi adresate Curții revin numai instanței naționale și că părțile din litigiul principal nu pot schimba conținutul acestora (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 iulie 2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, punctul 29 și jurisprudența citată).
- 56 În plus, revine exclusiv instanței naționale sarcina de a decide în ce stadiu al procedurii este cazul să adreseze o întrebare preliminară Curții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 iulie 2008, Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415, punctul 29 și jurisprudența citată), aceasta din urmă nefiind însă competentă să soluționeze trimiterea preliminară atunci când, la momentul efectuării acesteia, procedura în fața instanței de trimitere este deja finalizată (Hotărârea din 13 aprilie 2000, Lehtonen și Castors Braine, C-176/96, EU:C:2000:201, punctul 19).
- 57 Din considerațiile care precedă rezultă că, atunci când se află în prezența uneia dintre situațiile menționate la punctul 33 din prezenta hotărâre, o instanță națională ale cărei decizii nu pot fi supuse unei căi de atac în dreptul intern nu este obligată să sesizeze Curtea, în sensul articolului 267 al treilea paragraf TFUE, nici chiar în condițiile în care chestiunea referitoare la interpretarea dreptului Uniunii ar fi invocată de o parte din procedura în fața sa.
- 58 În schimb, din considerațiile prezentate la punctele 32 și 33 din prezenta hotărâre rezultă că, în cazul în care această instanță constată că nu se află în prezența uneia dintre situațiile menționate, articolul 267 al treilea paragraf TFUE îi impune să sesizeze Curtea cu orice chestiune referitoare la interpretarea dreptului Uniunii invocată în fața sa.
- 59 Faptul că instanța menționată a sesizat deja Curtea cu titlu preliminar în cadrul aceleiași cauze naționale nu repune în discuție această obligație atunci când o întrebare privind interpretarea dreptului Uniunii al cărei răspuns este necesar pentru soluționarea litigiului subzistă după decizia Curții.
- 60 Instanța de trimitere se referă însă la dispoziții procedurale naționale în temeiul cărora o nouă întrebare privind interpretarea dreptului Uniunii invocată de o parte în cadrul litigiului principal după introducerea acțiunii ar fi inadmisibilă, pentru motivul că ar modifica obiectul litigiului, în special atunci când este adresată după o primă trimitere preliminară.

- 61 În această privință trebuie amintit că o instanță națională de ultim grad se poate abține să adreseze o întrebare preliminară Curții pentru motive de inadmisibilitate care țin de procedura în fața acestei instanțe, sub rezerva respectării principiilor echivalenței și efectivității (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 decembrie 1995, van Schijndel și van Veen, C-430/93 și C-431/93, EU:C:1995:441, punctul 17, precum și Hotărârea din 15 martie 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punctul 56).
- 62 Principiul echivalenței impune ca toate normele aplicabile acțiunilor să se aplice fără distincție atât acțiunilor întemeiate pe încălcarea dreptului Uniunii, cât și celor similare întemeiate pe nerespectarea dreptului intern (Hotărârea din 15 martie 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punctul 50 și jurisprudența citată).
- 63 În ceea ce privește principiul efectivității, normele de procedură naționale nu trebuie să fie de natură să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii. În această privință trebuie să se țină cont de locul pe care aceste norme îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile acestuia în fața diverselor instanțe naționale. Din această perspectivă, trebuie să se țină cont, eventual, de principiile care stau la baza sistemului jurisdicțional național, precum protecția dreptului la apărare, principiul securității juridice și buna desfășurare a procedurii (Hotărârea din 15 martie 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punctele 52 și 53, precum și jurisprudența citată).
- 64 Curtea a statuat astfel că normele de procedură naționale în temeiul cărora obiectul litigiului este determinat de motivele acțiunii invocate la momentul introducerii sale sunt compatibile cu principiul efectivității, întrucât asigură buna desfășurare a procedurii, în special protejând-o de întâzieri inerente aprecierii motivelor noi (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 decembrie 1995, van Schijndel și van Veen, C-430/93 și C-431/93, EU:C:1995:441, punctul 21).
- 65 În cazul în care, în temeiul normelor de procedură din statul membru vizat care respectă principiile echivalenței și efectivității, motivele invocate în fața unei instanțe prevăzute la articolul 267 al treilea paragraf TFUE trebuie declarate inadmisibile, o cerere de decizie preliminară nu poate fi considerată necesară și pertinentă pentru ca această instanță să își poată pronunța decizia (Hotărârea din 15 martie 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, punctul 44).
- 66 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern trebuie să își îndeplinească obligația de a sesiza Curtea cu o chestiune referitoare la interpretarea dreptului Uniunii invocată în fața sa, cu excepția cazului în care constată că această chestiune nu este relevantă sau că dispoziția de drept al Uniunii în discuție a făcut deja obiectul unei interpretări din partea Curții ori că interpretarea corectă a dreptului Uniunii se impune cu o asemenea evidență încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile. Existența unei astfel de eventualități trebuie să fie evaluată în funcție de caracteristicile proprii dreptului Uniunii, de dificultățile deosebite pe care le prezintă interpretarea sa și de riscul unor divergențe de jurisprudență în cadrul Uniunii. O asemenea instanță nu poate fi exonerată de obligația menționată pentru simplul motiv că a sesizat deja Curtea cu titlu preliminar în cadrul aceleiași cauze naționale. Totuși, ea se poate abține să adreseze o întrebare preliminară Curții pentru motive de inadmisibilitate care țin de procedura în fața acestei instanțe, sub rezerva respectării principiilor echivalenței și efectivității.

***Cu privire la a doua și la a treia întrebare***

- 67 Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări, care trebuie examinate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolele 2 și 3 TUE, articolul 4 alineatul (2), articolele 9, 26 și 34, articolul 101 alineatul (1) litera (e), precum și articolele 106, 151-153 și 156 TFUE, articolele 16 și 28 din cartă, Carta socială europeană și Carta drepturilor sociale trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care nu prevede revizuirea periodică a prețurilor după atribuirea contractelor de achiziții publice care țin de sectoarele la care se referă Directiva 2004/17.
- 68 În această privință trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, în cadrul cooperării dintre Curte și instanțele naționale, necesitatea de a ajunge la o interpretare a dreptului Uniunii care să fie utilă instanței naționale presupune ca aceasta să respecte cu strictețe cerințele privind conținutul unei cereri de decizie preliminară și care figurează explicit la articolul 94 din Regulamentul de procedură, pe care instanța de trimitere se prezumă că îl cunoaște (Hotărârea din 19 aprilie 2018, *Conorzio Italian Management și Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, punctul 21 și jurisprudența citată). Aceste cerințe sunt, pe de altă parte, amintite în Recomandările Curții în atenția instanțelor naționale, referitoare la efectuarea trimiterilor preliminare (JO 2019, C 380, p. 1).
- 69 Astfel, este indispensabil, după cum prevede articolul 94 litera (c) din Regulamentul de procedură, ca decizia de trimitere să conțină expunerea motivelor care au condus instanța de trimitere să reflecteze asupra interpretării sau a validității anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii, precum și legătura pe care o stabilește între aceste dispoziții și legislația națională aplicabilă litigiului principal (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 aprilie 2018, *Conorzio Italian Management și Catania Multiservizi*, C-152/17, EU:C:2018:264, punctul 22 și jurisprudența citată).
- 70 În speță, trebuie să se constate că, prin prezenta cerere de decizie preliminară, instanța de trimitere nu a remediat lacuna indicată de Curte la punctul 23 din Hotărârea din 19 aprilie 2018, *Conorzio Italian Management și Catania Multiservizi* (C-152/17, EU:C:2018:264), în măsura în care, cu încălcarea articolului 94 litera (c) din Regulamentul de procedură, ea continuă să nu prezinte cu precizia și claritatea necesare motivele pentru care consideră că interpretarea articolului 3 TUE, precum și a articolului 26 și a articolului 101 alineatul (1) litera (e) TFUE este necesară sau utilă în vederea soluționării litigiului principal și nici legătura dintre dreptul Uniunii și legislația națională aplicabilă acestui litigiu. Instanța respectivă nu precizează nici motivele care au determinat-o să aibă îndoieli cu privire la interpretarea celorlalte dispoziții și acte menționate în a doua și în a treia întrebare adresate, printre care figurează în special Carta socială europeană, pe care Curtea nu este de altfel competentă să o interpreteze (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 februarie 2015, *Nisttahuz Poclava*, C-117/14, EU:C:2015:60, punctul 43), ci se limitează în esență să prezinte întrebările reclamantelor din litigiul principal în această privință, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 20 din prezenta hotărâre, fără a menționa propria apreciere.
- 71 Rezultă că a doua și a treia întrebare sunt inadmisibile.

## **Cu privire la cheltuielile de judecată**

- 72 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

**Articolul 267 TFUE trebuie interpretat în sensul că o instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern trebuie să își îndeplinească obligația de a sesiza Curtea cu o chestiune referitoare la interpretarea dreptului Uniunii invocată în fața sa, cu excepția cazului în care constată că această chestiune nu este relevantă sau că dispoziția de drept al Uniunii în discuție a făcut deja obiectul unei interpretări din partea Curții ori că interpretarea corectă a dreptului Uniunii se impune cu o asemenea evidență încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile.**

**Existența unei astfel de eventualități trebuie să fie evaluată în funcție de caracteristicile proprii dreptului Uniunii, de dificultățile deosebite pe care le prezintă interpretarea sa și de riscul unor divergențe de jurisprudență în cadrul Uniunii.**

**O asemenea instanță nu poate fi exonerată de obligația menționată pentru simplul motiv că a sesizat deja Curtea cu titlu preliminar în cadrul aceleiași cauze naționale. Totuși, aceasta se poate abține să adreseze o întrebare preliminară Curții pentru motive de inadmisibilitate care țin de procedura în fața acestei instanțe, sub rezerva respectării principiilor echivalenței și efectivității.**

Semnături